

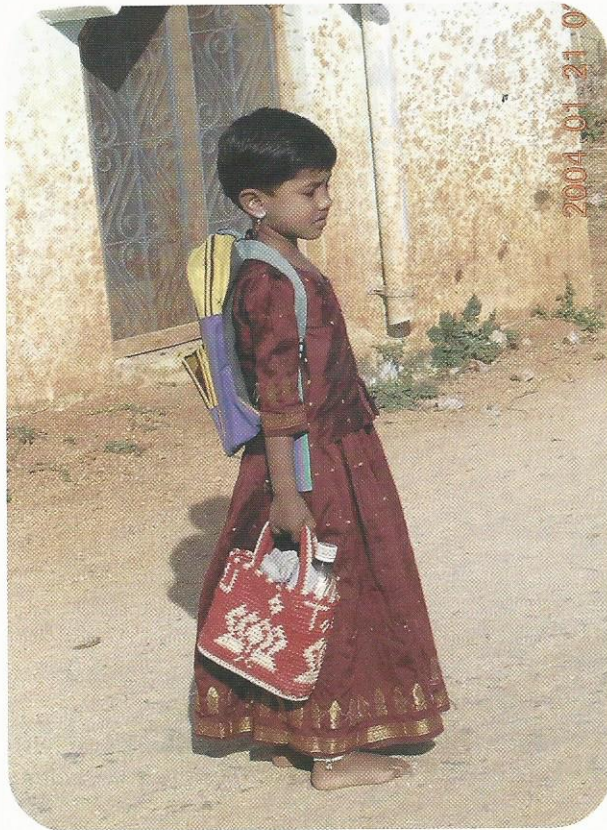
SKUPAJ PREBIVAMO *na tem planetu*

*Nihče ne more biti popolnoma svoboden,
dokler ne bodo vsi svobodni;
nihče ne more biti popolnoma moralen,
dokler ne bodo vsi moralni;
nihče ne more biti popolnoma srečen,
dokler ne bodo vsi srečni.*

HERBERT SPENCER (1820 - 1903), ANGLEŠKI FILOZOF

*Naša generacija ne bo obžalovala
le zaradi sovražnih besed
in dejanj slabih ljudi,
temveč tudi zaradi molka dobrih ljudi.*

MARTIN LUTHER KING (1929 - 1968),
VODJA GIBANJA ZA ENAKOPRAVNOST AMERIŠKIH ČRNCEV

177

*Nekoč je živel mož, ki si je prizadevno postavljaj dom.
Hotel je, da bo njegov dom najlepši, najtoplejši, najdomačnejši na svetu.
Nekdo je prišel k njemu prosit za pomoč, ker je gorel svet.
Toda mož se je zanimal samo za svoj dom, ne za svet.
Ko si je naposled uredil dom, je ugotovil,
da nima planeta, kamor bi ga postavil.*

ANTHONY DE MELLO, ŽABJA MOLITEV II

Indijanci sporočajo belemu človeku

Cilji: Učenci skozi branje zapisov Indijancev razmišljajo o naši civilizaciji, o vrednotah, ki jih imamo in nimamo v primerjavi s tem ljudstvom; iščejo možne rešitve za izboljšanje stanja.

Delo poteka v skupinah. Vsaka skupina si izbere eno besedilo. Predlagam, da učenci dobijo naslednja navodila:

1. Preberite zapis in se pogovorite o njem, vsak učenec naj izrazi svoje mnenje.
2. Ugotovite, katero problematiko obravnava, in izluščite bistvo.
3. Razmislite, kako bi bilo mogoče stanje izboljšati. (Ne le na splošno, ampak konkretno – ne prenašajte odgovornosti na druge – ne razglablajte o tem, kaj bi lahko drugi naredili (družba, država, predsednik, vlada ali kdo drug), ampak razmislite, kaj lahko storite vi.
4. Na koncu bo vsaka skupina prebrala svoje besedilo in podala svoje razmišljanje o njem.
5. K sodelovanju so vabljeni tudi ostali učenci.

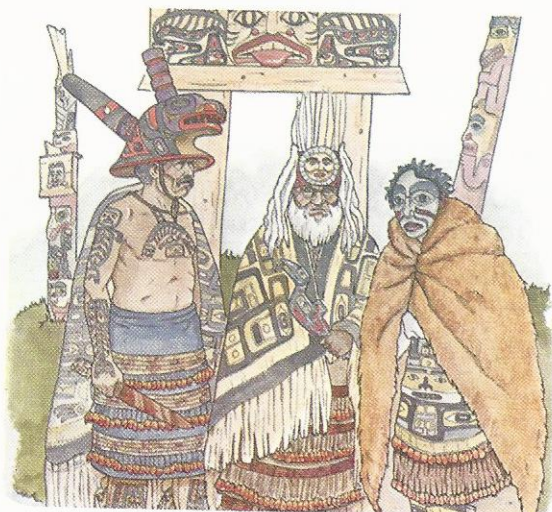
INDIJANCI SPOROČAJO BELEMU ČLOVEKU...⁴⁷

178

I.

Vse, kar zaužijete, je zloženo v plastičnem ovoju, čisto in pripravljeno za poney, brez okusa in ne bo vam budilo občutka krivde. Kadar nosite plašče iz nerca ali iz tjujenje kože, se ne marate spomniti, koliko krvi in bolečin je povezanih s tem vašim udobjem.

Kadar smo ubili bizona, smo vedeli, kaj smo storili. Prosili smo njegovega duha za odpuščanje.

ISKALCI BISEROV

Povedali smo mu, zakaj smo morali tako ravnati. Z molitvijo smo častili okostja bitij, ki so nam dajala meso in hrano, prosili, da bi se vrnila, molili za življenje naših bratov, za ljudstvo bizonov, enako kot za naše ljudstvo.

Za nas je življenje sveto. V državi Dakota so namučeni uslužbenci za zatiranje škodljivcev. Vožijo se v letalih in iz zraka streljajo kojote in mrtevce zapisujejo po njihovem številu. Plačujejo jih živinorejci in rejci ovac. Kojoti se hranijo z gladci in drugimi malimi živalmi. Včasih požrejo izgubljeno ovco. So naravni uporabniki odpadkov in čistijo deželo vsega, kar smrdi in razpada. Kdor se potrudi in jih udomači, ima dobre in zveste prijatelje. Če pa vendarle ostanejo pri življenju, je nekatere strah, da bodo izgubili nekaj centov. Zato jih pobijajo. Kojoti so bili v tej deželi, preden so pripeljali ovce. Zdaj so jim v napoto, ker z njimi nimajo dobička. Vedno več živali izumira. Veliki duh je to deželo namenil živalim. Zdaj jo morajo zapustiti. Samo domače živali morajo živeti, dokler jih ne pošljejo v klanico. Strašen je napuh belega človeka. Lasti si pravico, biti hoče več kakor Bog, več kakor narava. Beli človek odloči: »To žival pustim živeti.

ker mi prinaša denar,« in »ona žival mora umreti, ker z njo ni zaslužka. Prostor, ki ga potrebuje, lahko uporabim pametneje. Samo mrtev kojot je dober kojot.« Z živalmi ravnajo, kot so nekdanj ravnali z nami.

LAME DEER, INDIJANEC

II.

Ne poznam nobene rastlinske ne živalske vrste, ki bi bila iztrebljena pred prihodom belega človeka. Nekaj let potem, ko so izginili bizoni, so bile še vedno velike črede antilop. Vendar so se jih lovci lotili že takoj po pokolu bizonov. Danes se je divjačina ohranila v večjem številu samo tam, koder je zaščitena. Za belce so bile domače živali prav tako kot domorodni prebivalci tega kontinenta samo »škodljivci«, ki jih je treba zatreti. Tudi rastline, Indijancem koristne, so bile nenadoma razglašene za »škodljive«. V dakot-skem jeziku ni izraza, ki bi ustrezal angleškemu pomenu te besede.

Kar zadeva odnos do narave, je v drži Indijanca in belega človeka velik razloček; prvi je zaščitnik in čuvar narave, drugi uničevalec. Indijanci in druga bitja, ki so bila tukaj rojena in so tu živela, so imela skupno mater – zemljo. Čutili smo se v sorodu z vsem, kar je živelo, in priznali vsem bitjem enake pravice, kot so veljale za nas. Kar je bilo povezano z zemljo, smo ljubili in spoštovali.

Nasprotna temu je bila drža belega človeka: zaničeval je zemljo in to, kar je rodila. Ker je samega sebe štel za višje bitje, je vsa druga uvrstil na nižje mesto. Lastil si je pravico razsojati o vrednotah življenja in brezobzirno pristopil k svojemu razdiralnemu delu. Gozdovi so bili posekani, bobri pobiti, njegova občudovanja vredna bivališča razstreljena, celo ptice v zraku so morale umolkniti. Velike, s travo prerasle preri-je, ki so napolnjevale zrak z dehtečimi vonji, so bile spremenjene v obdelovalno zemljo; izviri, potoki, in jezera, ki sem jih v mladosti še poznal, so se izsušili in izginili. Ves narod je bil ponižan in prepuščen smrti. Tako je beli človek za vsa bitja na tem kontinentu postal prisposodba uničenja. Med njim in živaljo ni bilo razumevanja. Živali so bežale pred njim, ker tam, kjer je živel, ni bilo prostora zanje.

LUTHER STANDING BEAR, INDIJANEC

III.

Belci niso nikoli spoštovali zemlje in usoda jela ali medveda jih pusti ravnodušne. Kadar Indijanci ubijemo žival, ničesar ne pustimo. Kadar

izkopavamo korenine, naredimo majhne luknje. Kadar gradimo hiše, izkopljeemo majhne jame. Kadar zaradi kobilic požgemo travo, ničesar ne uničimo. Sadove hrasta ali oreha otresemo z dreves. Dreves ne podiramo. Uporabljamo le suhljad. Beli ljudje pa orjejo zemljo, podirajo drevesa, uničujejo vse. Drevo reče: »Ne delaj tega! Boli me. Ne prizadeni mi ran.« Duh dežele jih sovraži. S koreninami izrujejo drevesa in ranijo zemljo. Drevesa razžagajo na kose. Skale razstreljujejo. Skala reče: »Ne delaj tega! Boli me.« Kako naj vendar duh zemlje ljubi belega človeka? Kjerkoli se je dotakne, zemlja zboli.

STARA INDIJANKA - WINTU
(NA PRELOMU STOLETJA)

179

IV.

Veliko norosti je v vaši civilizaciji. Kot norci dr- vite beli ljudje za denarjem, dokler ga nimate to- liko, da vam ga v kratkem življenju ne uspe po- rabiti. Ropate gozdove, zlorabljate zemljo, za- pravljate njena bogastva, kot da ste poslednji rod, ne mislite na potomce, ki bodo vse to prav tako potrebovali. Govorite o boljšem jutri, med- tem pa gradite bombe, da bi razdejali svet da- nes.

TATANGA MANI, INDIJANEC

V.

Preden so prišli naši beli bratje, da bi iz nas na- redili civilizirane ljudi, nismo poznali zaporov. Zaradi tega med nami ni bilo hudodelcev. Ni- smo imeli ne ključev, ne ključavnic, zato pri nas

SKUPAJ PREBIVAMO NA TEM PLANETU

nihče ni kradel. Revežu, ki ni imel konja, šotora ali odeje, smo vse podarili. Bili smo premalo civilizirani, da bi nam osebno bogastvo kaj pomenilo. Za premoženjem smo strmeli edino zato, da bi ga dajali. Nismo poznali denarja, zato z njim nismo merili človeških vrednot. Živelimo smo brez zapisanih zakonov, brez sodnikov in politikov, zato tudi nismo drug drugega goljufali. Res, slabo nam je kazalo, preden so prišli belci. Ne morem si razložiti, kako smo sploh lahko zdržali brez teh pomembnih reči, za katere pravijo, da so v civilizirani družbi nepogrešljive.

LAME DEER, INDIJANEC

VI.

V plemenu Lakota je bil vsakdo z veseljem pripravjen varovati otroke. Otrok ni spadal samo k določeni družini, ampak k veliki rodovni skupnosti; komaj je shodil, je bil doma po vsem taborišču, kajti vsakdo je čutil sorodnost z njim. Mati mi je pripovedovala, da so me kot otroka prenašali od šotora do šotora in me je tako nekatere dni le poredko videla. Ne starši ne sorodniki mi nikoli niso rekli neprijazne besede in nikoli me niso karali, če sem ga kaj polomil. Tepsti otroka je za Lakotca nepredstavljiva krutost.

LUTHER STANDING BEAR, INDIJANEC

180

VII.

LOVEC NAGOVORI USTRELJENEGA JELENA

Žal mi je, da sem te moral ustreliti,
moj mali brat.

Potrebujem tvoje meso,
kajti moji otroci so lačni.

Odpusti mi, mali brat.

Tvoj pogum, tvojo moč
in tvojo lepoto bom počastil – poglej!

Tvoje rogovje obešam na drevo;

vsakič, ko bom šel tod mimo,

bom pomislil na tebe

in izkazal čast tvojemu duhu.

Žal mi je, da sem te moral usmrtiti;

odpusti mi, moj mali brat.

Poglej, tebi v spomin

kadim pipo,

sežigam tobak.

JIMALEE BURTON,
INDIJANKA LJUDSTVA CHEROKEE, L. 1974

VIII.

Ljudje mojega ljudstva so bili modri. Niso zane-marjali otrok. Naši učitelji – dedje, očetje, strici – so bili skrbni in potrpežljivi. Nikoli niso pozabili hvaliti dosežkov, izogibali pa so se izre-

ISKALCI BISEROV

kati besede, ki bi lahko jemale pogum dečku, ki se je težje učil. Če je kak deček odpovedal in naloge ni obvladal, so se zanj zavzeli s podvojeno skrbjo, dokler se mu sposobnosti niso razvile tako, da je ustrezalo njegovi danosti.

PLENTY COUPS (1848 – 1932, PRIPADNIK INDIJANCEV CROW)

IX.

Prvotni prebivalec Amerike je kazal ponos z nenavadno ponižnostjo. Njegovi naravi in njegovemu bitju je bil tuj vsakršen napuh. Nikoli si ni domišljjal, da ima človek, ki zna govoriti, pravico do gospostva nad negovorečim stvarstvom; nasprotno, v tej človekovi sposobnosti je videl nevarnost. Trdna je bila njegova vera v molk – znamenje popolne harmonije. Molk in tišina sta zanj pomenili ravnovesje telesa, duha in duše.

Če vprašaš Indijanca: »Kaj je tišina?« ti bo odgovoril: »Velika skrivnost.« »Sveta tišina je njen glas.« In če vprašaš: »Kakšni so sadovi tišine?« bo rekel: »Samoobvladanje, vztrajnost in pogum, potrpljenje in strahospoštovanje.«

»Pazi na jezik, dokler si še mlad,« je rekel stari poglavar Wabahaw, »morda boš potem, v starosti, svojemu ljudstvu lahko podaril modro misel.«

OHIYESA, INDIJANEC, ZDRAVNIK IN PISATELJ

X.

Vzgoja za tišino in molk se je pri nas pričela že zelo zgodaj. Otroke smo učili mirno sedeti in se ob tem veseliti. Učili smo jih uporabljati čute, zaznavati razne vonje; videti, četudi vse kaže, da ni kaj videti; pazljivo poslušati, ko se zdi, da ni slišati glasu. Otrok, ki ni zmozel mirno sedeti, je v razvoju zaostal.

Pretirano, pozornost vzbujajoče obnašanje smo odklanjali kot neodkrito in človek, ki je nenehno govoril, je v naših očeh veljal za nezgojenega in nepremišljenega. Nismo se pogovarjali prenašljivo in vihravo. Nihče ni prehitro postavil vprašanja, pa naj bi bilo še tako pomembno, in nihče ni bil prisiljen, da odgovarja. Za resnično vljuden začetek pogovora je bil potreben čas tihega premisleka in tudi med pogovorom smo pazili na vsak premor, da je sogovornik lahko premišljal in preudarjal. V nesreči in trpljenju, če sta nam bolezen ali smrt zasenčila življenje, je bil molk znak spoštovanja in ugleda; prav tako, če se nam je zgodilo kaj velikega in spoštovanja vrednega. Za Dakotce je imel molk večjo veljavo kakor beseda.

LUTHER STANDING BEAR, INDIJANEC

ČLOVEŠTVO

Vojne, lakota, bolezni, narodni, verski in rasni konflikti so vsakdan našega planeta. Droga, nasilje, terorizem, nasilje, kriminal ... Prepad med bogatimi in revnimi se večja. Jezik statistike je sicer suh, a morda se bo kdo zamislil nad naslednjimi podatki:⁴⁸

- 225 najbogatejših ljudi na svetu ima skupaj več kot 1 bilijon ameriških dolarjev, skupni prihodki 582 milijonov ljudi, ki živijo v 43 najrevnejših državah, pa znašajo 146 milijard dolarjev.
- Vsak dan umre več kot 300.000 otrok v glavnem zaradi podhranjenosti in bolezni, ki jih je mogoče preprečiti.
- Zaradi bolezni, ki so posledica pomanjkanja pitne vode, higijene in sanitarnih naprav, vsako leto umre blizu 2 milijona otrok.
- 1,3 milijarde ljudi trpi zaradi pomanjkanja hrane. Dnevno umre zaradi lakote 40.000 otrok. Na leto umre zaradi lakote 50 milijonov ljudi.
- 170 milijonov otrok je podhranjenih in več kot 140 milijonov jih ni vključeno v osnovno izobraževanje.
- 100 milijonov otrok živi in dela na ulici.
- Približno 250 milijonov otrok v starosti od 5 do 14 let dela.
- Okoli 1,2 milijona otrok letno je žrtev trgovine z ljudmi in 2 milijona otrok, predvsem deklic, je izkoriščanih v komercialne spolne namene.
- Okoli 1200 otrok umre vsak dan zaradi aidsa.
- Okoli 300.000 jih je vključenih v vojaške enote.
- Vojne in notranji spori so v zadnjem desetletju prisilile 50 milijonov ljudi, da so zbežali s svojih domov.
- V preteklem desetletju je v državljanskih vojnah po svetu umrlo 5 milijonov ljudi.
- Med 4,4 milijardami ljudi, ki živijo v deželah v razvoju:
 - živijo skoraj trije od petih brez osnovnih sanitarij,
 - je skoraj eden od treh brez čiste pitne vode,
 - je ena četrtnina brez ustreznega prebivališča,
 - živi eden od petih izven dosega sodobne zdravniške oskrbe,
 - je eden od petih otrok podhranjen,
 - eden od petih ne konča petega razreda osnovne šole.
- 876 milijonov ljudi na svetu je nepismenih, od tega skoraj dve tretjini žensk.
- Povprečna evropska krava vsak dan prejme 2,5 dolarjev podpore, medtem ko mora 75 odstotkov ljudi v Afriki shajati z manj kot 2 dolarjema na dan. (Bogate države razdelijo svojim kmetovalcem milijarde dolarjev subvencij in tako s prenizkimi cenami deželam v razvoju onemogočajo, da bi bile konkurenčne na svetovnih trgih.)
- Celo v ZDA, v najbogatejši deželi na svetu, je približno 12 milijonov ljudi na robu lakote in vsaj 700.000 ljudi je vsako noč brez strehe nad glavo.

